

Kosten voor drinkwater, riolering en afvalwater op één nota

Toekomst Waterketen Gelderland

Europalaan 40
3526 KS Utrecht
Postbus 8017
3503 RA Utrecht

Plaats Utrecht
Datum 2 mei 2005
Referentie OWVV-TWG/PBC/HEE/TV0140

T 030 294 27 41
F 030 293 69 44
info@atosborne.nl
www.atosborne.com

Kosten voor drinkwater, riolering en afvalwater op één nota

Inhoudsopgave

1	Samen in de waterketen	3
	1.1 Nationale ontwikkelingen	3
	1.2 Dit voorstel.....	4
2	De conclusies in een notendop	5
3	Weten waarvoor je betaalt	6
4	Hoe ziet zo'n waterketennota er uit?	7
	4.1 Hoe gaat het nú?	7
	4.2 Variant 1: de gebundelde nota	10
	4.3 Variant 2: de waterverbruikafhankelijke nota.....	12
	4.4 Variant 3: het lokale waterketentarief.....	14
	4.5 De menukaart.....	16
5	De voor- en nadelen op een rij	17
	5.1 Doelmatigheid	17
	5.2 Dienstverlening	18
	5.3 Duurzaamheid.....	19
6	Wat verandert er?	20
	6.1 Uw gemeente int geen rioolrecht	20
	6.2 Uw gemeente legt rioolrecht op aan eigenaren.....	21
	6.3 Uw gemeente legt rioolrecht op aan bewoners	21
	6.4 Waterschappen.....	22
	6.5 Waterleidingbedrijf.....	22
	6.6 Operationele aspecten.....	22
7	Globaal stappenplan	24
8	Literatuur	25

1 Samen in de waterketen

Op lastenverzwaring in de waterketen zit niemand te wachten. Maar als we geen maatregelen nemen, worden we zeker geconfronteerd met olopende kosten in de drinkwatervoorziening, de riolering en de afvalwaterzuivering. Om dat te voorkomen is het van belang dat de drie verantwoordelijke partijen de handen ineen slaan. Hierdoor worden de burgers straks beter geholpen bij problemen en betalen zij niet te veel voor diensten in de waterketen.

De bestuurders van zeven gemeenten, alle Gelderse waterschappen, het waterbedrijf Vitens en provincie Gelderland zijn verenigd in het initiatief 'Toekomst Waterketen Gelderland'. Samenwerking in de waterketen levert Gelderland en de Gelderse burger belangrijke voordelen. Onderzoek heeft dat aangetoond. De Stuurgroep 'Toekomst Waterketen Gelderland' heeft besloten drie perspectiefrijke ideeën verder uit te werken:

- De invoering van één waterketennota met één loket voor de burger.
- Het beter afstemmen van investeringen in de afvalwaterketen.
- Een gedeelde Gelderse visie op de organisatie van beheer en onderhoud van de waterketen.

In deze notitie brengen wij de invoering van de waterketennota en het loket in beeld.

1.1 Nationale ontwikkelingen

De waterketennota staat ook nationaal in de belangstelling. Het kabinet heeft in februari 2004 haar standpunt hierover geformuleerd:

“... Het kabinet neemt het IBO-advies inzake de financieringsstructuur voor de waterketen over en zal één financieringsstructuur voor de gehele waterketen ontwerpen (...). Het kabinet streeft er naar om op een termijn van 3 tot 5 jaar ook te komen tot één geïntegreerd waterketentarief, gebaseerd op het (leiding)waterverbruik en gekoppeld aan de levering van drinkwater. Vanwege de kostenopbouw van de onderscheiden onderdelen ligt de keuze voor een vast en variabel deel voor de hand. De gedachte is dat één waterketentarief een bedrijfsmatige en daarmee doelmatige aanpak bevordert. Het vergt echter nog nader onderzoek om de consequenties van een dergelijk besluit te doorgronden. Daarom wordt als eerste stap gekozen voor het innen van de waterketengelden via één rekening. De drie posten staan afzonderlijk herkenbaar op de rekening. Dit is nodig omdat iedere organisatie zelf verantwoordelijk is voor en aanspreekbaar is op zijn eigen deel van de rekening.

Eén financieringsstructuur voor de gehele waterketen betekent ten opzichte van de huidige situatie met drie financieringsstromen met ieder een eigen grondslag een vereenvoudiging en vermindering van de perceptiekosten. Ook wordt het voor de burger transparanter omdat hij inzicht krijgt in de kosten die gemoeid zijn met de “handling” van de hoeveelheid water dat hij verbruikt.

De kosten worden geïndividualiseerd en de gebruiker kan via zijn verbruik invloed uitoefenen op de rekening. Voorts sluit een dergelijke financieringsstructuur aan bij milieudoelstellingen als duurzaam gebruik van (wereldwijd gezien) schaarse natuurlijke hulpbronnen en het vervuiler/gebruiker-betaalt-principe.

In de waterketen zijn de waterleidingbedrijven, de gemeenten en de waterschappen verantwoordelijk voor de uitvoering van de taken. Bij de uitwerking van de nieuwe financieringsstructuur gaat het kabinet uit van deze verantwoordelijkheidsverdeling.”

Het kabinetstandpunt heeft tot veel discussie geleid. In de tweede kamer is medio 2004 de motie van Lith aangenomen. De motie begint met de constatering “... dat transparantie, efficiency en samenwerking in de waterketen van groot belang zijn ter beperking van kosten voor burgers en bedrijven...” en verzoekt de regering om “... naast haar voorstel van één waterrekening en tarief in de waterketen andere opties van samenwerking tussen gemeenten en waterschappen onderling of met elkaar en eventueel met andere partijen als gelijkwaardige opties mee te nemen in verdere besluitvorming...”. Daarmee staat verhogen van de doelmatigheid en transparantie in de waterketen als doelstelling centraal en is de waterketennota één van de opties om daar aan bij te dragen.

1.2 Dit voorstel

Deze notitie beoogt door een nadere verkenning van de waterketennota, zoals ook door het kabinet geschetst, zicht te geven op de voor- en nadelen ervan en daarmee een concreet handvat te bieden aan partijen voor het al dan niet introduceren van de gezamenlijke waterketennota. We beginnen het voorstel met de belangrijkste conclusies. Daarna schetsen we de achtergrond bij de studie, de verschillende vormen van de waterketennota en de belangrijkste voor- en nadelen. We sluiten af met de gevolgen van de introductie van een waterketennota voor de partijen in de waterketen en geven een globaal stappenplan voor de implementatie.

2 De conclusies in een notendop

Bij de waterketennota bundelen we de nota's voor drinkwater, riolering en afvalwater. Op de nota kunnen huishoudens zien hoeveel zij in totaal betalen voor de diensten in de waterketen (*transparantie*). Zij kunnen ook direct zien hoeveel zij besparen als er minder drinkwater wordt verbruikt (*beïnvloeding*). Dit is vooral interessant als de heffingen voor riolering en afvalwater afhankelijk worden van het drinkwaterverbruik. Op die manier kan het waterverbruik iets afnemen, wat goed is voor het milieu: minder verdroging, energieverbruik en productie van afvalstoffen (*duurzaamheid*). Voor alle vragen over de waterketennota kunnen burgers één centraal telefoonnummer bellen (*dienstverlening*).

Een gezamenlijke nota levert geen grote kostenbesparingen op (*beperkt doelmatig*). De gemeenten blijven belastingen heffen, zoals OZB en hondenbelasting, en de waterschappen houden de eigenarenomslag. Partijen houden dus de eigen apparaatkosten voor facturering en incasso. Om kosten te besparen zullen minder partijen moeten factureren en innen. Dit kan door vergaande samenwerking tussen partijen in de waterketen of door samenwerking tussen bijvoorbeeld gemeenten onderling. Ook een combinatie van beide is mogelijk.

De keuze voor de invoering van een gezamenlijke waterketennota zal dus primair gebaseerd zijn op het verhogen van de transparantie en dienstverlening voor de burger, de invloed van de burger op de hoogte van de nota en het bevorderen van de duurzaamheid.

Voor de invoering van een gezamenlijke nota kan uitgegaan worden van een implementatietraject van één jaar, gerekend vanaf het moment van overwegen om een gezamenlijke nota te gaan invoeren tot en met de feitelijke start.

3 Weten waarvoor je betaalt

De waterketen bestaat uit de productie en levering van drinkwater en de inzameling en zuivering van afvalwater. De waterketen kan worden beschouwd als een logische aaneenschakeling van waterdiensten. Toch betaalt de burger op dit moment via drie verschillende nota's van drie verschillende organisaties voor deze diensten. Hij betaalt de drinkwaterrekening aan het waterleidingbedrijf, het rioolrecht aan de gemeente en de verontreinigingsheffing aan het waterschap. Waterleidingbedrijf, gemeente en waterschap regelen elk hun eigen facturering en incasso.

Eén nota voor de waterketen, die de afzonderlijke rekeningen vervangt, maakt het voor de burger eenvoudiger en transparanter. Hij ziet in één oogopslag het verband tussen de diensten en hoeveel hij er in totaal voor betaalt. Een gezamenlijke nota in combinatie met één loket voor vragen over de nota zorgt voor heldere en eenduidige communicatie. In Gelderland gebeurt dit al bij elf gemeenten. Waterleidingbedrijf Vitens verzorgt voor deze gemeenten en voor alle Gelderse waterschappen de nota en de inning van de waterketengelden. Bij de betrokken gemeenten is de hoogte van het rioolrecht afhankelijk van het drinkwaterverbruik.

In deze notitie beschouwen we drie vormen van de gezamenlijke waterketennota, die een breed spectrum van opties vertegenwoordigen:

1. *de gebundelde nota*, waarbij de nota's van het waterleidingbedrijf, de gemeente en het waterschap op één nota worden gebundeld;
2. *de waterverbruikafhankelijke nota*, waarbij de tarieven voor drinkwater, riolering en afvalwater afhankelijk zijn van het drinkwaterverbruik en
3. *het lokale waterketentarief*, waarbij de tarieven en heffingen voor drinkwater, riolering en afvalwater worden gepresenteerd als één totaal tarief met een vast en waterverbruikafhankelijk deel.

Deze varianten worden afgezet tegen de huidige wijze van innen, die per gemeente kan verschillen. In het volgende hoofdstuk werken we de varianten verder uit.

4 Hoe ziet zo'n waterketennota er uit?

De essentie van de waterketennota is de bundeling van de kosten voor de waterketencomponenten: de productie en levering van drinkwater en het inzamelen en zuiveren van afvalwater. Hoe vindt de inning nu plaats en hoe kan het anders?

4.1 Hoe gaat het nú?

De *productie en levering van drinkwater* wordt via een tarief met een vast en waterverbruikafhankelijk deel bij de gebruiker in rekening gebracht.

De kosten voor *inzameling van afvalwater* kunnen via het rioolrecht worden geïnd, maar het hoeft niet. Gemeenten kunnen er voor kiezen de kosten geheel of gedeeltelijk te dekken uit de onroerend zaak belasting (OZB) of de algemene middelen. Als gemeenten rioolrecht innen kunnen zij dit aan de perceeleigenaar of de gebruiker opleggen. Verder hebben zij de mogelijkheid om het rioolrecht afhankelijk te maken van het drinkwaterverbruik of van de samenstelling van de huishoudens. In Gelderland kunnen zeven manieren worden onderscheiden waarop het rioolrecht wordt geïnd:

Heffingsgrondslag rioolrecht 2004				
grondslag	#gem	%gem	#inw	%inw
Vastrecht eigenaren	19	27%	451.896	23%
Vastrecht gebruikers	19	27%	519.220	26%
Vastrecht eigenaar+gebruiker	3	4%	96.459	5%
Omvang huishoudens	4	6%	88.608	5%
Variabel gebruikers	14	20%	238.145	12%
Variabel gebruiker+eigenaar	4	6%	97.597	5%
OZB of Algemene middelen	8	11%	475.030	24%
	71		1.966.955	

De gemeenten innen het rioolrecht zelf in combinatie met lokale belastingen zoals de OZB, afvalstoffenheffing en hondenbelasting.

De kosten voor het *zuiveren van afvalwater* worden samen met de kosten voor het kwaliteitsbeheer van oppervlaktewater via de verontreinigingsheffing in rekening gebracht, ook wel aangeduid als de Wvo-heffing (Wvo = Wet verontreiniging oppervlaktewateren). De verontreinigingsheffing kent een zogenaamde forfaitaire grondslag uitgedrukt in verontreinigingseenheden (v.e.). Een eenpersoonshuishouden betaalt 1 v.e. en meerpersoonshuishoudens betalen 3 v.e. Het is momenteel wettelijk niet mogelijk om de verontreinigingsheffing afhankelijk te stellen van het drinkwaterverbruik. Daar wordt wel op rijksniveau aan gewerkt.

De verontreinigingsheffing wordt in Gelderland door Vitens geïnd. Tevens int Vitens voor de waterschappen de ingezetenenomslag. Inwoners van een gebied ('ingezetenen') betalen deze heffing ter vergoeding van kosten voor het waterkwantiteitsbeheer ('droge voeten en veilige dijken').

De Gelderse waterschappen hoeven op deze wijze alleen nog aan éigenaren van gebouwen en percelen een heffing op te leggen.

Voor de vergelijking met de verschillende vormen van de waterketennota gaan we uit van een regulier drinkwatertarief en verontreinigingsheffing in combinatie met een kostendekkend vast riolrecht voor eigenaren. In onderstaande figuren is de opzet van de huidige nota's aangegeven. De heffingen worden via twee nota's in rekening gebracht: de aanslag/nota van de gemeentelijke belastingen, inclusief het riolrecht, en de nota van het waterleidingbedrijf waarop tevens de verontreinigingsheffing wordt geïnd. In het voorbeeld is aangenomen dat de bewoner ook de eigenaar van de woning is.

Voorbeeld Huidige 'nota' gemeente inclusief riolering

Beeldmerk
en
Adresgegevens

Aanslag
 Debiteurnummer
 Dagtekening
 Aanslagnummer
 Periode

Voor vragen over deze aanslag:

 tel.: 0900 xxxx
 fax: 0900 yyyy
 mail: kcc@gemeente.nl

Aanslagbiljet gemeentelijke belastingen

	<i>Grondslag</i>	
OZB-eigenaar	€ 236.000,00	€ 283,20
OZB-gebruiker	€ 236.000,00	€ 200,60
Afvalstoffenheffing	meerpersoons	€ 290,00
Riolrecht eigenaar		€ 83,33
Totaal te betalen		€ 857,13

Voorbeeld
Huidige nota drinkwater en afvalwater

Beeldmerk
en
Adresgegevens

Jaarafrekening

Klantnummer
Factuurdatum
Factuurnummer

Voor vragen over deze nota:

tel.: 0900 xxxx
fax: 0900 yyyy
mail: kcc@vitens.nl

Afrekening voor de kosten van drinkwater, afvalwaterzuivering en waterbeheer

		Van	Tot		
Verbruik drinkwater	Datum begin	26-feb-04			
	Meterstand begin			1234	
	Datum eind		22-feb-05		
	Meterstand eind			1423	
	<i>Waterverbruik</i>	26-feb-04	22-feb-05		189 kubieke meter
Kosten drinkwater	Vastrecht	1-mrt-04	28-feb-05	€ 20,00	
	Variabel	26-feb-04	22-feb-05	189 * 1,26	€ 238,14
	6% BTW				€ 15,49
	<i>Totaal drinkwater</i>				€ 273,63 (a)
Kosten afvalwater (en waterkwaliteit)	Vastrecht (3 verontreinigingseenheden)	1-mrt-04	28-feb-05	3 * 40,10	€ 120,30 (b)
Kosten ingezetenen omslag		1-mrt-04	28-feb-05		€ 26,34 (c)
Totaal kosten	(a+b+c)				€ 420,27 (d)
Af: voorschotten					€ 409,79 (e)
Jaarafrekening	(d-e)				€ 10,48 (f)
Bij: nieuw voorschot					€ 123,20 (g)
Te betalen	(f+g)				€ 133,48

*Met elke kubieke meter drinkwater die u minder gebruikt
bespaart u €1,34*

4.2 **Variant 1: de gebundelde nota**

In deze meest eenvoudige variant van de waterketennota worden de afzonderlijke nota's voor drinkwaterverbruik, rioolrecht en verontreinigingsheffing gecombineerd. Het verzenden en innen van de gebundelde nota gebeurt door één uitvoeringsorganisatie. Gezien de huidige praktijk in Gelderland is hiervoor Vitens de aangewezen organisatie. De hoogte van de afzonderlijke tarieven wordt bepaald door de dragers van de verschillende zorgplichten: waterleidingbedrijf, gemeente en waterschap. Kosten voor drinkwater en afvalwater worden al aan de gebruiker c.q. bewoner in rekening gebracht. De gebundelde nota is alleen zinvol als ook het rioolrecht bij de gebruiker in rekening wordt gebracht.

Zie pagina 11 voor een voorbeeld van de gebundelde nota.

Voorbeeld Gebundelde nota

Beeldmerk
en
Adresgegevens

Jaarafrekening

Klantnummer
Factuurdatum
Factuurnummer

Voor vragen over deze nota:

tel.: 0900 xxxx
fax: 0900 yyyy
mail: kcc@vitens.nl

Afrekening voor de kosten van drinkwater, riolering, afvalwaterzuivering en waterbeheer

		Van	Tot		
Verbruik drinkwater	Datum begin	26-feb-04			
	Meterstand begin			1234	
	Datum eind		22-feb-05		
	Meterstand eind			1423	
	<i>Waterverbruik</i>	26-feb-04	22-feb-05	189	kubieke meter
Kosten drinkwater	Vastrecht	1-mrt-04	28-feb-05	€ 20,00	(1)
	6% BTW			€ 1,20	(2)
	Variabel	26-feb-04	22-feb-05	189 * 1,26	€ 238,14 (3)
	6% BTW			€ 14,29	(4)
	<i>Totaal drinkwater (1+2+3+4)</i>			€ 273,63	
Kosten riolering	Vastrecht	1-mrt-04	28-feb-05	€ 83,33	(5)
	<i>Totaal riolering</i>			€ 83,33	
Kosten afvalwater (en waterkwaliteit)	Vastrecht	1-mrt-04	28-feb-05	€ 120,30	(6)
	<i>Totaal afvalwater</i>			€ 120,30	
Totaal waterketen	<i>Vastrecht (1+2+5+6)</i>			€ 224,83	(a)
	<i>Variabel (3+4)</i>			€ 252,43	(b)
Kosten ingezetenen omslag		1-mrt-04	28-feb-05	€ 26,34	(c)
Totaal kosten	(a+b+c)			€ 503,60	(d)
Af: voorschotten				€ 493,12	(e)
Jaarafrekening	(d-e)			€ 10,48	(f)
Bij: nieuw voorschot				€ 123,20	(g)
Te betalen	(f+g)			€ 133,48	

Met elke kubieke meter drinkwater die u minder gebruikt bespaart u €1,34

4.3 Variant 2: de waterverbruikafhankelijke nota

Zoals de naam al aangeeft wordt in deze variant het rioolrecht en de verontreinigingsheffing afhankelijk gesteld van het waterverbruik. De drie tarieven kennen een vast en een variabel deel, gebaseerd op drinkwaterverbruik. Een verbruikafhankelijke verontreinigingsheffing is wettelijk nog niet mogelijk; als tussenstap tussen variant 1 en 2 kan het rioolrecht verbruikafhankelijk worden gemaakt en de verontreinigingsheffing forfaitair blijven. Deze tussenvariant werd in 2004 in 11 Gelderse gemeenten reeds toegepast.

Zie pagina 13 voor een voorbeeld van een waterverbruikafhankelijke nota.

Ook in deze variant bepalen waterleidingbedrijf, gemeente en waterschap de eigen tarieven, inclusief de verhouding tussen het vastrecht en het verbruikafhankelijke deel. De verhouding kan dus per dienst verschillen. Deze opzet biedt de mogelijkheid om het variabele deel van het tarief geleidelijk aan te passen, waardoor de inkomenseffecten door de variabelisering in de tijd kunnen worden gespreid en beheerst.

Overigens dient opgemerkt dat een groot deel van de rioleringskosten is verbonden met de afvoer van hemelwater en niet met het drinkwaterverbruik. Dit zou tot uitdrukking kunnen komen in de mate waarin het rioolrecht waterverbruikafhankelijk wordt gesteld.

**Voorbeeld
Waterverbruikafhankelijke nota**

Beeldmerk
en
Adresgegevens

Jaarafrekening

Klantnummer
Factuurdatum
Factuurnummer

Voor vragen over deze nota:

tel.: 0900 xxxx
fax: 0900 yyyy
mail: kcc@vitens.nl

Afrekening voor de kosten van drinkwater, riolering, afvalwaterzuivering en waterbeheer

		<i>Van</i>	<i>Tot</i>		
Verbruik drinkwater	Datum begin	26-feb-04			
	Meterstand begin				1234
	Datum eind	22-feb-05			
	Meterstand eind				1423
	<i>Waterverbruik</i>	26-feb-04	22-feb-05		189 kubieke meter
Kosten drinkwater	Vastrecht	1-mrt-04	28-feb-05	€ 20,00	(1)
	6% BTW			€ 1,20	(2)
	Variabel	26-feb-04	22-feb-05	189 * 1,12	€ 238,14 (3)
	6% BTW			€ 14,29	(4)
	<i>Totaal drinkwater (1+2+3+4)</i>			€ 273,63	
Kosten riolering	Vastrecht	1-mrt-04	28-feb-05	€ 32,00	(5)
	Variabel	26-feb-04	31-dec-04	159 * 0,27	€ 42,93 (6)
	Variabel	1-jan-05	22-feb-05	30 * 0,28	€ 8,40 (7)
	<i>Totaal riolering (6+7+8)</i>			€ 83,33	
Kosten afvalwater (en waterkwaliteit)	Vastrecht	1-mrt-04	28-feb-05	€ 82,20	(8)
	Variabel	26-feb-04	31-dec-04	159 * 0,20	€ 31,80 (9)
	Variabel	1-jan-05	22-feb-05	30 * 0,21	€ 6,30 (10)
	<i>Totaal afvalwater (9+10+11)</i>			€ 120,30	
Totaal waterketen	<i>Vastrecht (1+2+5+8)</i>			€ 135,40	(a)
	<i>Variabel (3+4+6+7+9+10)</i>			€ 341,86	(b)
Kosten ingezetenen omslag		1-mrt-04	28-feb-05	€ 26,34	(c)
Totaal kosten	(a+b+c)			€ 503,60	(d)
Af: voorschotten				€ 493,12	(e)
Jaarafrekening	(d-e)			€ 10,48	(f)
Bij: nieuw voorschot				€ 123,20	(g)
Te betalen	(f+g)			€ 133,48	

*Met elke kubieke meter drinkwater die u minder gebruikt
bespaart u €1,81*

4.4 **Variant 3: het lokale waterketentariaf**

Dit is een variant die weinig verschilt van de waterverbruikafhankelijke nota. Waterleidingbedrijf, gemeente en waterschap blijven ieder apart de hoogte van drinkwatertarief, rioolrecht en verontreinigingsheffing vaststellen. De drie afzonderlijke tarieven en heffingen worden echter gecombineerd tot één waterketentariaf met een vast en variabel deel. De onderliggende componenten worden niet gepresenteerd; de gebruiker heeft geen zicht op welk deel van het waterketentariaf voor bijvoorbeeld riolering wordt aangewend. Dit scenario komt het meest overeen met het 'integraal waterketentariaf' zoals dat door het kabinet wordt gehanteerd. We prefereren de term 'lokaal waterketentariaf' om te benadrukken dat de tarieven lokaal, van gemeente tot gemeente, kunnen variëren, doordat de gemeente de hoogte van het rioolrechtdeel bepaalt binnen het waterketentariaf.

Op pagina 15 is een voorbeeld van het lokale waterketentariaf gegeven.

Voorbeeld Lokaal waterketentarief

Beeldmerk
en
Adresgegevens

Jaarafrekening

Klantnummer
Factuurdatum
Factuurnummer

Voor vragen over deze nota:

tel.: 0900 xxxx
fax: 0900 yyyy
mail: kcc@vitens.nl

Afrekening voor de kosten van drinkwater, riolering, afvalwaterzuivering en waterbeheer

		Van	Tot		
Verbruik drinkwater	Datum begin	26-feb-04			
	Meterstand begin			1234	
	Datum eind	22-feb-05			
	Meterstand eind			1423	
	<i>Waterverbruik</i>	26-feb-04	22-feb-05	189	kubieke meter
Kosten waterketen	Vastrecht	1-mrt-04	28-feb-05	€ 134,20	
	6% BTW over drinkwaterdeel			€ 20,00	
	<i>Totaal vastrecht</i>			€ 135,40	(a)
	Variabel	26-feb-04	31-dec-04	159 * 1,59	€ 275,07
	Variabel	1-jan-05	22-feb-05	30 * 1,61	€ 52,50
	6% BTW over drinkwaterdeel			238,14	€ 14,29
	<i>Totaal variabel</i>			€ 341,86	(b)
Kosten ingezetenen omslag		1-mrt-04	28-feb-05	€ 26,34	(c)
Totaal kosten	(a+b+c)			€ 503,60	(d)
Af: voorschotten				€ 493,12	(e)
Jaarafrekening	(d-e)			€ 10,48	(f)
Bij: nieuw voorschot				€ 123,20	(g)
Te betalen	(f+g)			€ 133,48	

*Met elke kubieke meter drinkwater die u minder gebruikt
bespaart u €1,81*

4.5 De menukaart

De drie vormen van de waterketennota kunnen worden beschouwd als een menukaart, waaruit partijen zelfstandig of in combinatie kunnen kiezen:

- gemeenten kunnen kiezen voor de gebundelde of waterverbruikafhankelijke nota en mogelijk in de loop van de tijd bijvoorbeeld schakelen van de gebundelde naar de waterverbruikafhankelijke variant.
- waterschappen kunnen er voor kiezen om de verontreinigingsheffing afhankelijk te maken van het drinkwaterverbruik (zodra de noodzakelijke aanpassingen in de wetgeving zijn doorgevoerd)
- gemeenten, waterschappen en waterbedrijf kunnen er gezamenlijk voor kiezen om een lokaal waterketentarief te introduceren.

Voor de volledigheid geven we de hoofdkenmerken van de varianten. Uit de menukaart komt duidelijk naar voren dat voor de gemeenten de grootste veranderingen op zullen treden. Doordat de uitgangspositie per gemeente verschilt, kunnen ook de veranderingen per gemeente verschillen. Als bijvoorbeeld de gemeente het rioolrecht al aan de gebruikers oplegt, betekent de gebundelde nota vooral dat de uitvoering van de inning verschuift van de gemeente naar het waterleidingbedrijf. Als de gemeente momenteel rioolrecht oplegt aan eigenaren kan de overstap naar een gebundelde nota met een rioolrecht voor gebruikers een flinke stap betekenen omdat daarbij aanzienlijke inkomenseffecten kunnen optreden.

Menukaart waterketennota				
	Huidig	Gebundelde nota	Waterverbruik afhankelijke nota	Lokaal waterketentarief
Drinkwater				
- vaststellen tarief	waterleidingbedrijf	waterleidingbedrijf	waterleidingbedrijf	waterleidingbedrijf
- inning	waterleidingbedrijf	waterleidingbedrijf	waterleidingbedrijf	waterleidingbedrijf
- evt afsluiten	waterleidingbedrijf	waterleidingbedrijf	waterleidingbedrijf	waterleidingbedrijf
- vast deel	ja	ja	ja	ja
- variabel deel	ja	ja	ja	ja
- gebruikersdeel	ja	ja	ja	ja
- eigenarendeel	nee	nee	nee	nee
- kosten zichtbaar	ja	ja	ja	nee
Riolering				
- vaststellen tarief	gemeente	gemeente	gemeente	gemeente
- inning	gemeente	waterleidingbedrijf	waterleidingbedrijf	waterleidingbedrijf
- kwijschelding	gemeente	gemeente	gemeente	gemeente
- vast deel	ja	ja	nee	nee
- variabel deel	soms	soms	ja	ja
- gebruikersdeel	soms	ja	ja	ja
- eigenarendeel	soms	nee	nee	nee
- kosten zichtbaar	ja	ja	ja	nee
Verontreinigingsheffing				
- vaststellen tarief	waterschap	waterschap	waterschap	waterschap
- inning	waterleidingbedrijf	waterleidingbedrijf	waterleidingbedrijf	waterleidingbedrijf
- kwijschelding	waterschap	waterschap	waterschap	waterschap
- vast deel	ja	ja	ja	ja
- variabel deel	nee	nee	ja	ja
- gebruikersdeel	ja	ja	ja	ja
- eigenarendeel	nee	nee	nee	nee
- kosten zichtbaar	ja	ja	ja	nee

wijziging

5 De voor- en nadelen op een rij

De varianten voor de waterketennota worden getoetst aan de hand van drie criteria: doelmatigheid, dienstverlening en duurzaamheid. Bij doelmatigheid letten we vooral op de kostenbesparingen die gerealiseerd kunnen worden door het introduceren van een gezamenlijke nota. Bij dienstverlening richten we ons op de burger, de klant: wordt het voor hem of haar makkelijker, overzichtelijker, duidelijker. Bij duurzaamheid kijken we of de manier van produceren en leveren van drinkwater en het inzamelen en zuiveren van afvalwater op zo'n manier plaatsvindt dat dit altijd voortgang kan blijven vinden. Negatieve milieu-effecten moeten worden voorkómen of in ieder geval zo veel mogelijk vermeden.

5.1 Doelmatigheid

Het introduceren van een gezamenlijke nota, in welke vorm dan ook, levert geen of slechts beperkte efficiencyvoordelen op. In alle varianten vermindert het aantal partijen dat rekeningen verstuurt en int niet. Zo blijven de gemeenten lokale belastingen heffen en de waterschappen het eigenarendeel van de waterschapsbelastingen.

De waterschappen hebben in het verleden reeds een efficiëncyslag gemaakt door alle heffingen voor ingezetenen door Vitens uit te laten voeren. Zij hoeven daardoor alleen nog eigenarenheffingen op te leggen.

Voor gemeenten ligt dit anders: als het rioolrecht voor gebruikers/bewoners door Vitens wordt geïnd, zal de gemeente nog steeds andere belastingen, zoals de OZB en afvalstoffenheffing, bij de bewoners innen. De besparing is hierdoor gering.

Door het combineren van de inning van rioolrecht en verontreinigingsheffing met drinkwater is het aantal niet-betalers, en daarmee het aantal af te boeken rekeningen, lager dan in de huidige situatie. Op basis van ervaringen met de gezamenlijke waterketennota is geraamd dat door de combinatie met drinkwater het aantal niet-betalers met ruim 0,5% afneemt. Blijkbaar is de bereidheid om te betalen groter als drinkwater één van de componenten op de nota is.

Door het lagere aantal niet-betalers zal ook het verlies van aanmaningskosten en incassomaatregelen afnemen, wat extra inkomsten van ruim 0,1% oplevert.

Gemeenten kunnen dus ruim een half procent extra inkomsten verwachten indien zij kiezen voor een waterketennota. Voor de dienstverlening door Vitens zullen de gemeenten moeten betalen. Vitens rekent per huishouden een bedrag dat gebaseerd is op de extra kosten die Vitens moet maken, bijvoorbeeld voor het beantwoorden van vragen over het rioolrecht. De activiteiten die Vitens extra uitvoert, vallen weg bij gemeenten, waardoor op termijn een beperkte besparing op formatie en systemen mogelijk is. De besparing zal in dezelfde orde liggen als de extra kosten voor Vitens. Resteert dus een batig saldo gelijk aan de extra inkomsten door beter betalingsgedrag. Dit moet worden afgezet tegen de eenmalige implementatiekosten.

Soort Nota	Voordelen	Nadelen
Gebundeld	<ol style="list-style-type: none"> 1. Beter betalingsgedrag / minder afboeken (0,5% extra inkomsten) 2. Minder niet-verhaalbare incassokosten (0,1% extra inkomsten) 3. Beperkte besparing gemeenten op formatie en systemen 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kosten gemeenten voor diensten door Vitens 2. Verwerken bijzondere gevallen, bijvoorbeeld woningen zonder watermeter 3. Extra kosten indien ingezetenenomslag van rekening af moet
Waterverbruik-afhankelijk	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zie Gebundeld 2. Eenvoudiger grondslag (bewoner betaalt op basis waterverbruik) 3. Minder verzendkosten (als geen rekening meer naar eigenaar) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zie Gebundeld 2. Organiseren van de uitzonderingen (verbruik ≠ afvoer)
Lokaal Waterketentarief	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zie Waterverbruikafhankelijk 2. Asymmetrie kosten/baten afkoppelen e.d. wordt opgelost; streven naar minimale totale kosten 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zie Waterverbruikafhankelijk 2. Geen 'drive' om kosten te verlagen; kosten individuele partijen niet zichtbaar

Bij het combineren van de waterketenkosten op één factuur is extra efficiencywinst te behalen als:

- De nota direct beschouwd kan worden als aanslag;
- Riolering en afvalwaterzuivering worden gezien als dienst, waarvoor geen bezwaarprocedure en kwijtschelding meer mogelijk is;
- De heffingsgrondslagen eenvoudiger en uniformer worden; bijvoorbeeld in het rioolrecht alleen een bewonersdeel toepassen en voor alle onderdelen een tijdsperiodeheffing hanteren (het ingezetendeel van de waterschapsbelastingen is een tijdstipheffing).

Regelgeving dient hiervoor te worden aangepast. Dergelijke aanpassingen zijn op korte termijn niet voorzien.

5.2 Dienstverlening

Een voordeel van alle varianten is dat de gebruiker zicht heeft op de totale kosten van de waterketen. Ook kan hij voor vragen over de nota terecht bij een centraal informatiepunt.

Een nadeel van de verschillende varianten is dat er nu weliswaar bundeling van waterketenheffingen plaatsvindt, maar dat er tegelijk een 'ontbundeling' van lokale belastingen optreedt.

Een bijzonder aspect is de tenaamstelling van nota's. Het gegevensbestand van Vitens is actueel: bewoners hebben er bij verhuizing belang bij om snel waterlevering aan te vragen. Het gegevensbestand van gemeenten, de gemeentelijke basisadministratie, is nauwkeurig ('Jansen met één of twee s-en') en up-to-date ten aanzien van de gezinssamenstelling (overlijden, geboorte). Combinatie van deze kennis zorgt ervoor dat nota's beter aan de juiste personen met de juiste tenaamstelling kunnen worden gezonden.

Belangrijk voordeel bij de waterverbruikafhankelijke nota en het integrale waterketentarief is dat de individuele burger invloed kan uitoefenen op de hoogte van zijn rekening: een lager verbruik leidt tot een lagere waterketennota. Het nadeel van deze varianten is dat zij inkomenseffecten voor huishoudens met zich mee kunnen brengen.

Als een gemeente in de huidige situatie een heffing oplegt aan eigenaren en deze heffing overhevelt naar bewoners om het verbruiksafhankelijke tarief in te kunnen voeren, dan heeft dit een lastenverschuiving tot gevolg, voor zover eigenaren deze verschuiving niet compenseren door het aanpassen van de huurprijs. De lastenverschuiving door het variabel maken van het tarief kan gestuurd worden door de keuze van de variabiliteit (een hoog variabel deel is nadelig voor grote gezinnen en voordelig voor eenpersoonshuishoudens): door een geleidelijk opvoeren van het variabele deel kunnen grote veranderingen worden afgevlakt.

Het lokale waterketentarief kent als nadeel dat de kostenopbouw weinig transparant is; de burger zal de totale prijs als duur gaan ervaren.

Soort Nota	Voordelen	Nadelen
Gebundeld	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zicht op totale kosten waterketen 2. 1-ingangsprincipe voor watervragen 3. Combineren van een actueel (Vitens) en nauwkeurig (gemeente) bestand. Juiste ternaamstelling 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Interface/doorverwijzing naar back-office gemeenten/waterschap/waterbedrijf complexer 2. Niet alle lokale belastingen bijeen
Waterverbruik-afhankelijk	<ol style="list-style-type: none"> 1. Idem Gebundeld 2. Individuele gebruiker kan invloed uitoefenen op waterrekening 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Idem Gebundeld 2. Inkomenseffecten als heffing van eigenaar naar bewoner wordt overgeheveld
Lokaal waterketentarief	<ol style="list-style-type: none"> 1. Idem Waterverbruikafhankelijk 2. Eenvoud 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Idem Waterverbruikafhankelijk 2. Minder transparant; daardoor gevoel 'duur'

De gezamenlijke nota is gekoppeld aan één loket voor vragen over de waterketennota. Voor eenvoudige vragen biedt dit voordelen voor de burger omdat hij via één centraal punt wordt geholpen. Voor complexere vraagstelling en bijvoorbeeld voor vragen omtrent kwijtschelding kan het nodig zijn door te schakelen naar de gemeente of het waterschap, wat verwarrend kan zijn. Bellers moeten hier goed over worden ingelicht voordat wordt doorgeschakeld.

5.3 Duurzaamheid

De duurzaamheidsvoordelen zijn gerelateerd aan het waterverbruik. Immers hoe minder drinkwater er wordt verbruikt, des te minder water hoeft te worden gewonnen (minder verdroging), gezuiverd (minder afvalstoffen en chemicaliëngebruik) en getransporteerd (minder energie). Het drinkwaterverbruik is echter sterk inelastisch: de prijs heeft maar een geringe invloed op het waterverbruik. Hierbij dient opgemerkt dat de kosten per kubieke meter drinkwater sterk kunnen stijgen als ook de rioolrechten en de verontreinigingsheffing afhankelijk worden van het waterverbruik. Het is dan wel nodig het vastrecht laag te houden en het waterverbruikafhankelijke deel in de tarieven hoog. Uit bedrijfseconomisch oogpunt is dit minder aantrekkelijk omdat de vaste kosten in de waterketen juist erg hoog liggen, in de orde van 80 á 90 procent.

Verwacht wordt dat het waterverbruik door de introductie van een waterverbruikafhankelijke nota zal verminderen, maar dat het effect beperkt is, zeker als dit wordt afgezet tegen bijvoorbeeld de waterbesparing die bereikt is door gebruik van waterbesparende apparatuur.

6 Wat verandert er?

De introductie van een waterketennota heeft vooral gevolgen voor de gemeenten. Zoals in hoofdstuk 4 is aangegeven verschilt de uitgangssituatie per gemeente en daarmee ook de gevolgen. In dit hoofdstuk onderscheiden we drie uitgangssituaties:

- uw gemeente int geen rioolrecht, maar financiert de rioleringsuitgaven uit de OZB-inkomsten en de algemene middelen.
- uw gemeente legt de rioolheffing volledig op aan woningeigenaren.
- uw gemeente legt de rioolheffing geheel of gedeeltelijk op aan de bewoners.

We beschrijven nu de noodzakelijke keuzes en veranderingen per uitgangssituatie. Vervolgens benoemen we kort de veranderingen voor de waterschappen en het waterleidingbedrijf en tenslotte gaan we in op een aantal operationele aspecten.

6.1 Uw gemeente int geen rioolrecht

Een gemeente mag de kosten voor riolering verhalen via het rioolrecht, maar dit hoeft niet. Zo zijn er gemeenten die de kosten via de Onroerend Zaak Belasting verhalen. Dit kan zijn om reden van inkomenspolitiek: de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten. Bij het per 1 januari 2006 naar verwachting wegvallen van het gebruikersdeel van de OZB en maximering van de OZB-tarieven is het voor gemeenten begrotingstechnisch aantrekkelijk om gebruik te gaan maken van het rioolrecht, zeker als door de voorziene verbreding van het rioolrecht ook kosten voor het stedelijk grondwaterbeheer kunnen worden verrekend.

‘OZB-gemeenten’ staan daarmee voor de volgende keuzes:

1. Principiële keuze voor de introductie van een rioolrecht.
2. Keuze voor een heffing voor eigenaren of gebruikers. Een waterketennota, in welke vorm dan ook, is alleen zinvol als het rioolrecht geheel of gedeeltelijk wordt opgelegd aan gebruikers.
3. Keuze voor het al dan niet waterverbruikafhankelijk heffen van het rioolrecht.
4. Keuze van de verhouding tussen het vaste en variabele deel van de rioolheffing.
5. Keuze voor het zelf innen van het rioolrecht of het innen door Vitens via de waterketennota.

Indien de huidige ‘OZB-gemeenten’ er voor kiezen een waterverbruikafhankelijk rioolrecht te introduceren treden inkomenseffecten op, die het gevolg zijn van:

- het kostendekkend maken van het rioolrecht (geen bijdragen meer uit OZB of algemene middelen);
- het opleggen van het rioolrecht aan gebruikers (geen bijdrage meer door eigenaren);
- de introductie van een waterverbruikafhankelijke component in het rioolrecht.

De inkomenseffecten van een waterverbruikafhankelijk rioolrecht hangen sterk samen met de gezinssamenstelling en de opbouw van het rioolrecht (zie Coelo, 2004¹). De inkomenseffecten kunnen binnen de waterketen worden versterkt of afgevlakt door veranderingen in de tariefstelling voor drinkwater (bijvoorbeeld een hoger vast tarief) en de verontreinigingsheffing (introductie van een waterverbruikafhankelijke component).

De gevolgen van de invoering van een rioolheffing voor de gemeentelijke organisatie zijn relatief beperkt. Het betekent òf een extra belastingcomponent op de aanslag voor de gemeentelijke heffingen, die tezamen met de overige belastingen kan worden geïnd, òf de uitbesteding van deze werkzaamheden aan Vitens.

Indien gekozen wordt voor een verbruikafhankelijke heffing, zullen begrotingstechnisch afspraken gemaakt moeten worden hoe omgegaan wordt met onzekerheden in de inkomsten. Immers de inkomsten uit het rioolrecht worden afhankelijk van het waterverbruik, dat pas achteraf kan worden vastgesteld. Er kan bijvoorbeeld een egalisatiefonds worden ingericht.

6.2 Uw gemeente legt rioolrecht op aan eigenaren

Indien uw gemeente rioolrecht oplegt aan eigenaren van onroerend goed is de introductie van een waterketennota niet mogelijk: immers de waterketennota wordt opgelegd aan de bewoner van een pand en niet aan de eigenaar. Keuze voor de introductie van een waterketennota impliceert dus het heffen van rioolrecht aan gebruikers met de bijbehorende inkomenseffecten. Die inkomenseffecten kunnen worden versterkt als het rioolrecht afhankelijk gesteld wordt van het waterverbruik.

Gemeenten die thans het rioolrecht opleggen aan eigenaren staan dus voor de volgende keuzes:

1. Keuze voor de introductie van een waterketennota. Dit betekent direct ook de invoering van een gebruikersdeel van het rioolrecht en het overhevelen van taken aan Vitens.
2. Keuze voor het al dan niet waterverbruikafhankelijk heffen van het rioolrecht.
3. Keuze van de verhouding tussen het vaste en variabele deel van de rioolheffing.

Ook in dit geval zijn de organisatorische gevolgen van de keuzes voor de gemeentelijke organisatie beperkt (zie 6.1).

6.3 Uw gemeente legt rioolrecht op aan bewoners

Indien uw gemeente nu al rioolrecht oplegt aan bewoners kan de gebundelde nota eenvoudig worden geïntroduceerd: er treden geen inkomenseffecten op. Die effecten kunnen natuurlijk wel optreden als u de heffingsgrondslag aanpast, bijvoorbeeld door het rioolrecht afhankelijk te maken van het waterverbruik.

De organisatorische gevolgen voor de gemeentelijke organisatie zijn ook in dit geval beperkt.

¹ Het Coelo-rapport gaat uit van één waterketentarief met een variabel deel voor de gehele keten, waardoor grote inkomenseffecten op kunnen treden. Door geleidelijke aanpassing van het variabele deel per dienst (drinkwater, riolering, afvalwaterzuivering) kunnen de effecten gestuurd en beheerst worden.

6.4 Waterschappen

De verontreinigingsheffing en de ingezetenenomslag worden momenteel reeds voor de vier Gelderse waterschappen door Vitens geïnd. In zoverre participeren de waterschappen reeds in de gebundelde nota. De overstap naar een waterverbruikafhankelijke nota is op dit moment nog niet mogelijk omdat de verontreinigingsheffing op basis van de gezinssamenstelling moet worden geheven. Het rijk is voornemens de mogelijkheid te bieden de verontreinigingsheffing afhankelijk te laten zijn van het waterverbruik. Zodra dit mogelijk is staan de waterschappen voor de keuze of zij hier ook gebruik van willen maken. Specifieke aandacht is dan nodig voor bedrijfslozingen: in welke gevallen worden bedrijfslozingen belast op basis van waterverbruik en in welke gevallen op basis van vuillast?

6.5 Waterleidingbedrijf

Voor Vitens betekent een bredere toepassing van de waterketennota en de bijbehorende dienstverlening een uitbreiding van het werkvolume, maar geen uitbreiding van het takenpakket.

Als centrale uitvoeringsorganisatie kan Vitens het initiatief nemen voor afstemmen van procedures tussen partijen om daarmee de doelmatigheid te vergroten (zie 6.6). Ook kan zij de mogelijkheden verkennen om het loket voor vragen over de waterketennota een bredere functie te geven.

Vitens zal met de individuele partijen in de waterketen contracten afsluiten voor de dienstverlening rond de waterketennota en de afhandeling van vragen hieromtrent. In de contracten worden ook afspraken gemaakt over de aard en de frequentie van de managementrapportage, op basis waarvan partijen hun processen kunnen sturen en werkwijzen kunnen aanpassen.

6.6 Operationele aspecten

Uitvoeringstechnisch lijken er geen grote verschillen tussen de varianten van de waterketennota, mits een systeem wordt ingezet waarbij zowel drinkwater, rioolrecht en verontreinigingsheffing een vast en variabel tariefdeel *kunnen* hebben. De overgang van een gebundelde nota naar een waterverbruikafhankelijke nota blijft dan uitvoeringstechnisch grotendeels beperkt tot het wijzigen van een aantal parameters, die de verhouding vast-variabel regelen.

In de detailuitvoering zijn er niet zozeer verschillen tussen de varianten als wel in de verdeling van taken tussen partijen en de wijze van uitvoering. Deze verschillen zijn nu ook aanwezig tussen de gemeenten en waterschappen die het rioolrecht en de verontreinigingsheffing via de drinkwaternota innen. Enkele belangrijke verschillen:

- Het opleggen en innen van het rioolrecht bij panden zonder watermeter (denk bijvoorbeeld aan flatgebouwen) wordt soms door gemeenten zelf uitgevoerd.
- De afhandeling van kwijtgescholden heffingen vindt plaats in de vorm van het terugbetalen van het betaalde rioolrecht of door het verlenen van bijzondere bijstand of door het doorgeven van de kwijtschelding aan Vitens, waarna geen oplegging en inning meer plaatsvindt.
- Waterschappen voeren enkele soorten mutaties, zoals wijziging tenaamstelling, direct door in het bestand van Vitens; gemeenten geven dergelijke wijzigingen door aan Vitens waarna Vitens muteert.

Hoewel een uniforme aanpak uiteindelijk doelmatigheidsvoordelen oplevert, wordt geconstateerd dat Vitens op dit moment de verschillende benaderingswijzen allemaal uitvoert en kan uitvoeren. Om de drempel voor overgang naar een gezamenlijke waterketennota zo laag mogelijk te houden wordt zo veel mogelijk aansluiting gezocht bij de huidige manier van werken door partijen, voor zover dit tot de mogelijkheden van Vitens behoort. In een later stadium kan in dialoog met betrokken partijen worden bezien of het mogelijk is om tot afstemming van handelswijzen te komen.

7 Globaal stappenplan

Wat moet er allemaal gebeuren om de overstap te maken naar een gezamenlijke waterketennota? We schetsen het beeld vanuit het perspectief van een gemeente. We gaan er van uit dat er zowel besluitvorming in het college van B&W als in de raad nodig is.

- T = 0* Op basis van dit voorstel overweegt de betrokken wethouder met zijn ambtelijke staf of hij wil overgaan op de invoering van een gezamenlijke waterketennota; hij bespreekt het idee in het portefeuillehoudersoverleg.
- 0 – 3 mnd* Als de invoering wordt overwogen, wordt een collegevoorstel opgesteld waarin specifiek voor de gemeente de volgende elementen zijn opgenomen:
- Te maken keuzes (zie 6.1 t/m 6.3)
 - Overzicht opties van de waterketennota (zie 4.5)
 - Voor- en nadelen (zie 5)
 - Implicaties voor de gemeente (personeel, organisatie, begroting) (zie 6.1 t/m 6.3 en 6.6)
 - Kosten en baten (zie 5.1)
 - Kansen en risico's
- Het collegevoorstel is een op de gemeente toegesneden versie van deze notitie over de gecombineerde nota voor drinkwater, riolering en afvalwater.
- 3 – 4 mnd* Besluitvorming door College van Burgemeester en Wethouders.
- 4 – 6 mnd* Bespreken in Raadscommissie, zonodig bijstellen en vaststellen in Raad.
- 7 – 9 mnd*
- Uitwerken overeenkomst gemeente – Vitens (voorbeelden beschikbaar)
 - Vaststellen starttijdstip waterketennota en dienstverlening
 - Afspraken maken over communicatie met burgers
- 9–12 mnd* Voorbereiden uitvoering door databestanden Vitens en gemeente te vergelijken en te updaten.
- >12 mnd* Start uitvoering.

De doorlooptijd van idee tot uitvoering bedraagt dus ongeveer één jaar.

8 Literatuur

AT Osborne (2005). Scenarioverkenning Toekomst Waterketen Gelderland.

AT Osborne (2005). Evaluatie van de waterketennota Gelderland.

COELO (2004). Gevolgen invoering waterketentarief voor de lastenontwikkeling van huishoudens.